იურიდიული ინტერესი სამოქალაქო პროცესში

ლიკა კობალაძე

I. შესავალი

უფლების შესახებ დავა მხარეთა შორის არსებული სამართალურთიერთობიდან გამომდინარე კონფლიქტს წარმოადგენს, რომელიც მათი ინტერესების გამო წარმოიშობა. სასამართლოში დავის განხილვა მიმდინარეობს სამოქალაქო საპროცესო სამართალწარმოებით დადგენილი ნორმების შესაბამისად, თავად პროცესის საბოლოო მიზანს კი უფლების აღდგენა ანუ მხარის კანონიერი ინტერესების დაცვა წარმოადგენს. საზოგადოდ გავრცელებული განმარტების თანახმად[1], კანონიერი ინტერესი არის პირის ინტერესი სამართლებრივი ურთიერთობიდან გამომდინარე. კანონიერი ინტერესი სხვანაირად იურიდიული ინტერესის სახელითაც არის ცნობილი და სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობები მთლიანად მის არსებობაზეა დამოკიდებული.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-2 მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, ყოველი პირისათვის უზრუნველყოფილია უფლების სასამართლო წესით დაცვა, ხოლო საქმის განხილვას სასამართლო შეუდგება იმ პირის განცხადებით, რომელიც მიმართავს მას თავისი უფლების ან კანონით გათვალისწინებული ინტერესების დასაცავად. ამავდროულად, პირის კანონიერ ინტერესთან მჭიდრო კავშირშია თავად სამოქალაქო სამართალწარმოების ამოცანებიც: პირთა შელახული (დარღვეული) ან სადავო უფლების, თავისუფლებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვა, სამართალდარღვევათა თავიდან აცილება (პრევენცია). ამდენად, გამოდის რომ ნებისმიერი სამოქალაქო სამართალდარღვევა და იურიდიული დავა დაბრკოლებას უქმნის ფიზიკური და იურიდიული პირების საქმიანობას, წარმოშობს დავას უფლების შესახებ, რომლის მიმართაც სამოქალაქო სამართალურთიერთობის სუბიექტებს აქვთ უპირატესი კანონიერი ინტერესი – უფლებაში აღდგენა.

---

[1] იხ., <http://nbe.gov.ge/index.php?sec_id=481&lang_id=GEO> [18.03.2019]

აღსანიშნავია, რომ სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა კანონიერი (იურიდიული) ინტერესის ცნების განმარტებას არ მოიცავს, რის გამოც წინამდებარე სტატიაში შევეხებით იურიდიული ინტერესის შინაარსის, მისი რაობის განსაზღვრას და შევეცდებით, გამოვავლინოთ მისი ცნების ძირითადი ელემენტები, მისი მიზანი და მნიშვნელობა სამოქალაქო-სამართლებრივი დავის გადაწყვეტისას.

II. იურიდიული ინტერესი ქართულ სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობაში

იურიდიულ ინტერესზე მსჯელობისას გვერდს ვერ ავუვლით ზოგადად, სამართლებრივი ურთიერთობისა და კერძოდ კი – სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის არსის განსაზღვრას, რამდენადაც, რომ არა ზემოაღნიშნული ინსტიტუტი, იურიდიული ინტერესი არც კი იარსებებდა. სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობიდან გამომდინარე, მხარეთა შორის წარმოშობილი დავისას თითოეულ მხარეს გააჩნია ამ დავის გადაწყვეტის კონკრეტული მიზანი, რაც სწორედ რომ მათ იურიდიულ ინტერესს წარმოადგენს.

ქართული იურიდიული ლიტერატურა მწირია კანონიერი ინტერესის განმარტების თვალსაზრისით. ერთი შეხედვით, იურიდიული ინტერესი არის პროცესის მონაწილე მხარის[2] პირადი სარგებელი, რასაც იგი მიიღებს დავის მის სასარგებლოდ გადაწყვეტის შემთხვევაში, თუმცა იურიდიული ინტერესის ბუნება მეტად ღრმაა, ვიდრე იგი ასე ზედაპირული დახასიათებით შეიძლება ჩანდეს. იურიდიული ინტერესი, როგორც საპროცესოსამართლებრივი ცნება, მჭიდროდ არის დაკავშირებული მხარეებთან, პროცესის მონაწილეებთან[3] და მისი არსებობა წარმოადგენს სამართალწარმოების დაწყების თავდაპირველ სა-

[2] ხშირ შემთხვევაში, მხარეებს შორის მოიაზრებიან მესამე პირებიც, დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნით თუ მის გარეშე, რომელთაც თავისებური დაინტერესება აქვთ საქმის შედეგის მიმართ, ან/და დავა ეხება მათ უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებსაც.

[3] Berisha B., Legal Interest in Civil Procedures, Legal Science Magazine, Opinio Juris, No. 1/2015, 80.

ფუძველს. პირი, რომელიც ამტკიცებს, რომ მისი უფლება დაირღვა, იქვე უნდა მიუთითებდეს, თუ რაში მდგომარეობს დავისადმი ინტერესი, რა მიზანს ემსახურება მის მიერ დარღვეული უფლების აღდგენა და რა საფრთხეს უქმნის მის ინტერესებს კონკრეტულ სამართალურთიერთობაში დარჩენა მისი სამართლებრივად მოგვარების გარეშე.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი იურიდიულ ინტერესს ცალკე არ მიმოიხილავს, იგი ხშირად ერწყმის სამოქალაქო უფლების დაცვის ცნებას და კოდექსის ცალკეულ ნორმებშია გაბნეული, რომელთა ერთობლიობაში მიმოხილვითაც შესაძლოა მივიდეთ დასკვნამდე, რომ იურიდიული ინტერესი მთელს სამოქალაქო საპროცესო პროცედურებს ძირითად „ლაიტ-მოტივად“ გასდევს და მისი არსის კონკრეტული ნორმებიდან ამოკრეფით გვექმნება მასზე წარმოდგენა. ამასთან, იურიდიული ინტერესიც განსხვავდება იმისდა მიხედვით, კონკრეტულად რა სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობიდან გამომდინარეობს დავა, მიეკუთვნება იგი სანივთო თუ ვალდებულებით კატეგორიას, ასევე საკმაოდ საინტერესოა უდავო წარმოების წესით განსახილველ დავებში მხარის იურიდიული ინტერესის გამოვლინებაც და იურიდიული ინტერესის მიხედვით სარჩელთა კლასიფიკაციაც.

უცხო სიტყვათა განმარტებითი ლექსიკონის მიხედვით, სიტყვა „ინტერესი“ ნიშნავს – „მნიშვნელობა აქვს“, „მნიშვნელოვანია“, რისამე გაგების, გაცნობის, შესწავლის სურვილს, მიზანს, მისწრაფებასა და მოთხოვნილებას.[4] იურიდიული ინტერესის ცნების მიზნებისათვის კი მნიშვნელოვანია, რომ მოდავე მხარის მიზანს წარმოადგენდეს რაიმე სახის მატერიალური თუ არამატერიალური სიკეთის მიღება, უფლების მოპოვება, კონკრეტული საგნის მიკუთვნება და ა.შ. აკადემიურ სივრცეში გავრცელებული მოსაზრების თანახმად, იურიდიული ინტერესი არის ობიექტურად არსებული მოთხოვნა, რომელიც ეფუძნება სამართლის ნორმებს და წარმოადგენს საქმის განხილვის შედეგს, რაც თავის მხრივ, დაკავშირებულია დაინტერესებული მხარის პროცესუალურ პოზიციასთან.[5] რაც შეეხება ქართულ სამოქალაქო საპროცესო ლიტერა-

[4] იხ., <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=3&t=16641> [12.01.2019]

[5] <http://www.justicemaker.ru/view-article.php?id=3> [12.01.2019]

ტურაში გავრცელებულ მოსაზრებებს, კანონისმიერ დათქმაში – „ყოველი პირისათვის უზრუნველყოფილია უფლების სასამართლო წესით დაცვა, ხოლო საქმის განხილვას სასამართლო შეუდგება იმ პირის განცხადებით, რომელიც მიმართავს მას თავისი უფლების ან კანონით გათვალისწინებული ინტერესების დასაცავად“, - მოიაზრება სწორედ იურიდიული ინტერესი, რომელიც არის სამოქალაქო უფლების დარღვევისა ან მისი სადავოდ გახდომის შედეგად წარმოშობილი ინტერესი.[6] იმისთვის, რომ გამოირკვეს, აქვს თუ არა მხარეს დავის მიმართ იურიდიული ინტერესი, საქმის განხილვის არსებითად დაწყებამდე სასამართლოს მიერ უნდა იქნეს გამორკვეული, ფაქტობრივ დონეზე შეცილებულია ან დარღვეულია თუ არა უფლება და ეკუთვნის თუ არა უფლება კონკრეტულ პირს. ამიტომ, პროცესის დაწყებამდე, წარდგენილი სარჩელის ფარგლებში, მოსარჩელემ ზედმიწევნით უნდა დაასაბუთოს, რომ მისი უფლება დარღვეულია, სადავოდ არის გამხდარი და მისი მიზანია უფლებაში აღდგენა, ანუ აქვს სარჩელის მიმართ ნამდვილი იურიდიული ინტერესი. იმ შემთხვევაში კი, თუკი სარჩელის დასაშვებობის ეტაპზე არ გამოიკვეთება, რომ მოსარჩელეს აქვს დავის მიმართ იურიდიული ინტერესი, მის არსებით განხილვაში სასამართლო აღარ შევა. პირველ ეტაპზე, იურიდიული ინტერესის დასაბუთებამდე, სასამართლო უარს ჟიტყვის სარჩელის წარმოებაში მიღებაზე, რაც გამართლებულია როგორც სამართლებრივი, ასევე პროცესის ეკონომიურობის პრინციპის თვალსაზრისით.

1. იურიდიული ინტერესის საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსისეული მოწესრიგება (ცალკეული ნორმების მიმოხილვა)

იურიდიული (კანონიერი) ინტერესის თაობაზე დათქმებს მოიცავს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის ცალკეული მუხლები, ასე მაგ., საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 79-ე მუხლი ეხება იურიდიული ინტერესის მქონე სუბიექტებს. სწორედ მხარეთა მოსმენისა და მათი მიზნის დადგენიდან გამომდინარე იკვლევს სასამართლო პროცესის ობიექტის - სადავო სამართა-

[6] ლილუაშვილი თ., იურიდიული ინტერესი და მისი მნიშვნელობა საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის პროცესში, ჟურნ. „საბჭოთა სამართალი“, N6, 1961, 22.

ლურთიერთობის ფარგლებში დარღვეულია თუ არა უფლება, ან არსებობს თუ არა კანონიერი ინტერესი, რაში მდგომარეობს დავა, რა არის მისი შინაარსი და ა.შ. ცალსახაა, რომ მხარეებს (მხარეებად სასამართლოში შეიძლება გამოვიდნენ როგორც ფიზიკური, ასევე იურიდიული პირები) შორის ურთიერთობა ოფიციალურად სადავო ხასიათს იღებს სარჩელის ჩაბარების მომენტიდან და მხარეებს – სადავო მატერიალურ სამართალურთიერთობის სუბიექტებს, საქმეში გააჩნიათ გარკვეული მატერიალურ-სამართლებრივი ინტერესები. სასამართლო ვალდებულია ყველანაირად ითანამშრომლოს მხარეებთან, რათა მათ მოახდინონ კანონით მინიჭებული ყველა უფლებისა და კანონიერი ინტერესის დაცვა.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 81[1]-ე მუხლით გათვალისწინებული შემთხვევა ეხება არასრულწლოვანი მოსარჩელის ინტერესებს. ზოგადად, არასრულწლოვანს 14 წლის ასაკიდან აქვს უფლება მიმართოს სასამართლოს თავისი უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დასაცავად. ამ შემთხვევაში სასამართლო ნიშნავს საპროცესო წარმომადგენელს და განიხილავს საქმეს. არასრულწლოვან მოსარჩელეს უფლება აქვს არ დაეთანხმოს თავის საპროცესო წარმომადგენელს და თვითონ დაიცვას საკუთარი თავი, რა დროსაც სასამართლო (ისევ და ისევ არასრულწლოვანის ინტერესებიდან გამომდინარე), ვალდებულია ასეთ საქმეებზე ჩააბას მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 98-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი ეხება წარმომადგენლობით უფლებამოსილებას, რომელიც მჭიდრო კავშირშია დავის მიმართ იურიდიული ინტერესის თემასთან, თუმცაღა უშუალოდ იურიდიული ინტერესის თვალსაზრისით დათქმას არ შეიცავს. სამოქალაქო პროცესში სასამართლო წარმომადგენლები მარწმუნებლის სახელით და მისი ინტერესების შესაბამისად ასრულებენ სასამართლოში ყველა იმ საპროცესო მოქმედებას, რაც გათვალისწინებულია კანონით და მარწმუნებლის მიერ გაცემული მინდობილობით და ყოველივე აღნიშნულის გათვალისწინებით მოქმედებს მხარის ინტერესების სასარგებლოდ და კონკრეტული დავის მიმართ მათ საკუთარი, დამოუკიდებელი იურიდიული ინტერესი არ გააჩნიათ. ხსენებულ საკითხთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 101-ე მუხლი აწესებს

სავალდებულო წარმომადგენლობის ვალდებულებას (კანონიერი/კანონისმიერი წარმომადგენლები). მუხლის ანალიზი ცხადჰყოფს, რომ მართალია ყველა ფიზიკური და იურიდიული პირი აღჭურვილია საპროცესო უფლებაუნარიანობით (უნარი, ჰქონდეთ საპროცესო უფლებები და მოვალეობები), მაგრამ ყველა პირს არ გააჩნია უნარი, თავისი მოქმედებით განახორციელოს სასამართლოში თავისი უფლებები, მათ შორის, დაავალოს საქმის წარმოება წარმომადგენელს. ყველა პირს არ გააჩნია საპროცესო ქმედუნარიანობა სხვადასხვა მიზეზის გამო. სწორედ ამის გამო ხსენებული 101-ე მუხლი აწესებს იმ სიას, ვისაც შეუძლია გამოვიდეს სასამართლოში ასეთი პირების წარმომადგენლებად[7].

დავაში იურიდიული ინტერესის არქონას ეხმიანება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 186-ე მუხლის პირველი ნაწილის ,,ზ" ქვეპუნქტით გათვალისწინებული ნორმა, რომლის შესაბამისადაც, მოსამართლე სარჩელის ჩაბარებიდან 5 დღის ვადაში არ მიიღებს მას და დასაბუთებული განჩინებით მიღებაზე ეტყვის უარს, თუ დაინტერესებული პირის სახელით სარჩელი შეიტანა პირმა, რომელსაც არა აქვს უფლებამოსილება საქმის წარმოებაზე. ზოგადად, დაინტერესებულ პირად ითვლება ის პირი, რომლის უფლების დასაცავადაც შეაქვს სარჩელი წარმომადგენელს, რომელსაც მინდობილობით აუცილებლად უნდა ჰქონდეს მინიჭებული დაინტერესებული პირისგან სარჩელის წარდგენის სპეციალური უფლებამოსილება[8].

არის შემთხვევები, როდესაც პროცესი მხარეთა სიმრავლით გამოირჩევა, რასაც საპროცესო თანამონაწილეობას ვუწოდებთ და გულისხმობს იმას, რომ ერთ სამოქალაქო სამართალწარმოებაში მოსარჩელის ან მოპასუხის მხარეს გამოდის რამდენიმე პირი (სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 86-ე მუხლი) და საპროცესო თანამონაწილეობის შემთხვევაში მოცემულია იმდენი სასამართლო საქმის წარმოება, რამდენიც თანამონაწილეა. ეს დავები

---

[7] ნორმის თანახმად, ქმედუუნარო მოქალაქის, აგრეთვე შეზღუდული ქმედუნარიანობის მქონე მოქალაქის უფლებებსა და კანონით დაცულ ინტერესებს სასამართლოში იცავენ მათი მშობლები, მშვილებლები, მეურვეები და მზრუნველები, რომლებიც წარუდგენენ სასამართლოს თავიანთი უფლებამოსილების დამადასტურებელ დოკუმენტებს.

[8] იხ., <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=4&t=1043> [14.02.2019]

გაერთიანებულია ერთი საქმის წარმოების ფარგლებში, სასამართლო პროცესის ეკონომიურობისა და გადაწყვეტილების მიღების გამარტივების მიზნით, თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ ასეთ დროს თითოეულ მხარეს დავის მიმართ აქვს საკუთარი იურიდიული ინტერესი და ეს უკანასკნელი კონკრეტულ მიზანში მდგომარეობს.

პროცესის სუბიექტებსა და მათ იურიდიულ ინტერესზე მსჯელობისას გვერდს ვერ ავუვლით სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში განმტკიცებულ მესამე პირთა ინსტიტუტს[9]. მესამე პირი არის ფიზიკური ან იურიდიული პირი, რომელიც ერთვება უკვე დაწყებულ სასამართლო პროცესში და იურიდიული ინტერესი აქვს განსახილველი დავის მიმართ და სწორედ დავის მიმართ იურიდიული ინტერესის მიხედვით იყოფიან მესამე პირები ორ ჯგუფად: დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნის მქონე მესამე პირებად და მესამე პირებად დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნის გარეშე. დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნის მქონე მესამე პირი უნდა აცხადებდეს დამოუკიდებელ სასარჩელო მოთხოვნას დავის საგანთან ან მის ნაწილთან დაკავშირებით[10], ანუ გააჩნდეს დავის მიმართ საკუთარი, დამოუკიდებელი და დასაბუთებული იურიდიული ინტერესი. რაც შეეხება მესამე პირებს დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნის გარეშე, ყოველ დაინტერესებულ პირს, რომელიც არ აცხადებს დამოუკიდებელ მოთხოვნას დავის საგანზე ან მის ნაწილზე, შეუძლია მიმართოს სასამართლოს განცხადებით, რათა დაუშვას იგი საქმეში მესამე პირად მოსარჩელის ან მოპასუხის მხარეზე, რადგან სასამართლო გადაწყვეტილებას ამ საქმეზე შეუძლია შემდგომში გავლენა მოახდინოს მის უფლებებსა და მოვალეობებზე ერთ-ერთი მხარის მიმართ. ასეთ შემთხვევაში რთული არ არის იმის გამორკვევა, რომ დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნის გარეშე საქმეში ჩაბმულ მესამე პირებს დავის მიმართ ამოძრავებთ იგივე მიზანი და აქვთ იდენტური იურიდიული ინტერესი, რაც იმ მხარეს, რომლის სასარგებლოდაც და რომლის მხარესაც იგი საქმეში იქნა ჩაბმული.

---

[9] იხ., საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 88-89-ე მუხლები.
[10] იხ., იქვე, 88-ე მუხლი.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 178-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ლ“ ქვეპუნქტის შესაბამისად, სარჩელში უნდა აღინიშნოს იურიდიული ინტერესი, თუ აღძრულია აღიარებითი სარჩელი. თავად აღიარებით სარჩელზე დათქმას შეიცავს ამავე კოდექსის 180-ე მუხლი, რომლის თანახმადაც, სარჩელი შეიძლება აღიძრას უფლებისა თუ სამართლებრივი ურთიერთობების არსებობა-არარსებობის დადგენის, დოკუმენტების ნამდვილობის აღიარების ან დოკუმენტების სიყალბის დადგენის შესახებ, თუ მოსარჩელეს აქვს იმის იურიდიული ინტერესი, რომ ასეთი აღიარება სასამართლოს გადაწყვეტილებით მოხდეს. ამ მხრივ საგულისხმოა, რომ ხშირად მხარეთა მიზანს წარმოადგენს სასამართლომ თავისი გადაწყვეტილებით აღიაროს და ცნოს ამა თუ იმ სამართალურთიერთობის არსებობა ან არარსებობა, თუმცა აქ მნიშვნელოვანია ის ფაქტიც, რომ აღიარებითი სარჩელები ყოველთვის გულისხმობენ მოდავე მხარეებს, რაც განასხვავებს მას უდავო სამართალწარმოების წესით ფაქტების დადგენისაგან. იურიდიული ინტერესის დასაბუთების თვალსაზრისით მხარემ აღიარებით სარჩელში უნდა დაადასტუროს, რომ არსებობს დავა მხარეთა შორის უფლებისა თუ სამართლებრივი ურთიერთობის შესახებ, მოპასუხე უნდა ეცილებოდეს მოსარჩელეს უფლებაში, დავა უნდა ქმნიდეს ამ უფლების მომავალში დარღვევის საშიშროებას და აღიარებითი სარჩელის აღძვრა დავის გადაწყვეტისათვის საუკეთესო საშუალება უნდა იყოს.

იურიდიული ინტერესის თაობაზე დათქმას მოიცავს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 309[13]-ე მუხლიც, რომლის თანახმადაც, აქციათა სავალდებულო მიყიდვის შესახებ განცხადების განხილვისას დაინტერესებულად მოიხსენიება ის პირი, რომელიც მოითხოვს კონკრეტული აქციონერის აქციების გამოსყიდვას, ამასთან, ამავე მუხლით არ არის შეზღუდული დაინტერესებულ პირთა წრე, პირიქით - კანონმდებლობის მოთხოვნაა, საქმეზე დაინიშნოს წარმომადგენელი დაინტერესებულ პირთა სიმრავლის (ორი ან მეტი) დროს. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 311-ე და 317-ე მუხლები განსაზღვრავენ დაინტერესებულ პირთა წრეს უდავო წარმოების წესით საქმეთა განხილვისას, მათ მიზანს განცხადების წარდგენი-

სა და მისი გადაწყვეტისადმი იურიდიული ინტერესის თვალსაზრისით.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 351-ე მუხლი ეხება შვილად აყვანის დროს შვილად ასაყვანი პირის ინტერესების დაცვას. ასეთად კი ხშირად გვევლინება ამ პირის სოციალური, ფინანსური, მორალური პრინციპების დაცვა, განათლების მიღებისა თუ სხვა სიკეთეების უზრუნველყოფა. აქვე გვერდს ვერ ავუვლით ისეთ მნიშვნელოვან ცნებას, როგორიცაა ,,ბავშვის საუკეთესო ინტერესები", რაც გულისხმობს „ბავშვთა უფლებათა შესახებ კონვენციის" პრეამბულაში აღიარებულ დებულებას მასზედ, რომ ბავშვის პიროვნების სრული და ჰარმონიული განვითარებისათვის აუცილებელია იგი იზრდებოდეს ოჯახურ გარემოში, ბედნიერების, სიყვარულის და ურთიერთგაგების ატმოსფეროში.[11]

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 351[1]-ე მუხლის თანახმად, იკვეთება იმ პირთა წრე, რომელსაც გააჩნია დაკარგული საქმის წარმოების აღდგენისადმი იურიდიული ინტერესი და ასეთად შეიძლება გვევლინებოდეს იმ კონკრეტული დავის მხარე ან მესამე პირი, რომლის ინტერესებსაც ეხებოდა დაკარგულ საქმეზე გამოტანილი გადაწყვეტილება. დაინტერესებული პირის ცნებას ეხმიანება ასევე ამავე კოდექსის 3565-ე მუხლი (ქონების რეკეტულად, უკანონოდ ან დაუსაბუთებლად ცნობის იურიდიული შედეგები), 356[20] - 356[21]-ე მუხლები (საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობა-აღსრულების თაობაზე), 422-ე (განცხადება გადაწყვეტილების ბათილად ცნობის შესახებ) და 4221-ე მუხლებიც (ზოგიერთი იურიდიული მნიშვნელობის მქონე ფაქტის დადგენის შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილების ბათილად ცნობა). ხსენებული მუხლების მიზნებისათვის, დაინტერესებულ პირებს წარმოადგენენ პროცესის ის სუბიექტები, რომელთა უფლებაში აღდგენასაც ეხება დასახელებული ნორმებით გათვალისწინებული რეგულაციები.

2. იურიდიული ინტერესი არასასარჩელო (უდავო) წარმოებისას

ისევე, როგორც სასარჩელო წარმოებისას, უდავო წარმოების წესით საქმეთა განხილვის დროსაც უმნიშვნელოვანეს ფაქტორს

[11] იხ., 1989 წლის 20 ნოემბრის კონვენცია ბავშვთა უფლებების შესახებ, პრეამბულა.

წარმოადგენს განცხადების მიმართ დაინტერესებული პირის (განმცხადებლის) იურიდიული ინტერესის არსებობა, რაც უდავო წარმოების წესით განსახილველი საქმეების სპეციფიკურობიდან გამომდინარე, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ინდივიდუალურია და მისი განცხადებაში მითითება ამ უკანასკნელის დასაშვებობ-ისათვის აუცილებელ პირობას წარმოადგენს. განსხვავებით სასარჩელო წარმოებისგან, უდავო წარმოების ამოსავალი წერ-ტილი განცხადების დაკმაყოფილების შედეგად მისაღწევი მიზნის იმთავითვე გამორკვევაა, ურომლისოდაც განცხადების არამცთუ დაკმაყოფილებას, არამედ განხილვასაც კი ეკარგება საფუძველი.

უდავო წარმოების წესით საქმეებს სასამართლო განიხილავს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის XXXV–XII თავებით გან-საზღვრული წესით. უდავო წარმოების წესით საქმის განხილვისას, სასამართლო იწვევს ამ საქმის განხილვით დაინტერესებულ პირებს, ასეთებს კი წარმოადგენენ განმცხადებლები, რომლებიც განცხადების ფარგლებში ზედმიწევნით დაასაბუთებენ განცხა-დების აღძვრის მიზანს და გადაწყვეტილებით მისი დაკმაყო-ფილების შედეგებს - ანუ განცხადების მიმართ არსებულ იურიდი-ულ ინტერესს.

ყურადსაღებია სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 313-ე მუხ-ლით განსაზღვრული იურიდიული მნიშვნელობის მქონე ფაქტების დადგენისათვის აუცილებელი პირობები, კერძოდ კი ის ელემენტი, რომ განცხადებაში იმპერატიულად უნდა აღინიშნოს, თუ რა მიზ-ნისათვის სჭირდება განმცხადებელს ამ ფაქტის დადგენა (ნამდვილი იურიდიული ინტერესი), აგრეთვე წარმოდგენილი უნდა იყოს მტკიცებულებები, რომლებიც ადასტურებენ განმცხადებლის მიერ სათანადო საბუთების მიღების ან დაკარგული საბუთების აღდგენის შეუძლებლობას.

უდავო წარმოების ერთ-ერთ სახეს წარმოადგენს მოქალაქის უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარების ან მოქალაქის გარ-დაცვლილად გამოცხადების შესახებ განცხადების განხილვა.[12] ასეთი განცხადება შეიტანება სასამართლოში დაინტერესებული პირის მიერ განმცხადებლის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. მასში უნდა აღინიშნოს, თუ რა მიზნისათვის სჭირდება

[12] იხ., საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის თავი XXXVII.

განმცხადებელს მოქალაქის უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარება და მისი გარდაცვლილად გამოცხადება, აგრეთვე ის გარემოებანი, რომლებითაც დასტურდება მოქალაქის უგზო-უკვლოდ დაკარგვა, ანდა რომლებიც უგზო-უკვლოდ დაკარგულს სიკვდილის საფრთხეს უქმნიდნენ ან საფუძველს იძლევიან მისი დაღუპვის ვარაუდისათვის, გარკვეული უბედური შემთხვევის შედეგად.

დაკარგულ ან განადგურებულ საწარმდგენლო ფასიან ქაღალდსა და საორდერო ფასიან ქაღალდზე უფლების აღდგენის თაობაზე (გამოწვევითი წარმოება)[13] აღძრულ განცხადებაში უნდა აღინიშნოს დაკარგული ან განადგურებული საბუთის განმასხვავებელი ნიშნები, საბუთის გამცემი დაწესებულების სახელწოდება, აგრეთვე საბუთის დაკარგვის გარემოებანი და ის სიკეთე (იურიდიული ინტერესი), რასაც განმცხადებელი მიიღებს სასამართლო გადაწყვეტილებით მისი განცხადების დაკმაყოფილების შემთხვევაში.

რაც შეეხება მოძრავი ქონების უპატრონოდ ცნობის შესახებ განცხადებას,[14] იგი სასამართლოში შეაქვს იმ პირს, რომელიც დაეუფლა ქონებას ფიზიკური პირის საცხოვრებელი ადგილის ან იურიდიული პირის ადგილსამყოფლის მიხედვით და მითითებულ უნდა იქნეს: რომელი ქონება უნდა იყოს ცნობილი უპატრონოდ; როგორია ამ ქონების განმასხვავებელი ნიშნები, მტკიცებულებები, რომლებიც ადასტურებენ მესაკუთრის მიერ ქონების მიტოვებას ამ ქონებაზე საკუთრების უფლების შენარჩუნების განზრახვის გარეშე; აგრეთვე მტკიცებულება იმის თაობაზე, რომ განმცხადებელი დაეუფლა ისეთ ქონებას, რომლის მითვისებაც კანონით არ იკრძალება და არ ირღვევა იმ პირის უფლებები, რომელსაც ამ ნივთის მითვისების უფლება ჰქონდა. ცხადია, რომ ასეთი განცხადების მიმართ იურიდიულ ინტერესს ქონებრივი სიკეთის შეძენა წარმოადგენს.

უდავო სამართალწარმოების წესით შეიძლება ასევე განხილული იქნეს განცხადება შვილად აყვანის შესახებ[15], რომელიც შეიტანება სასამართლოში მშვილებლის ან შვილად ასაყვანის საცხ-

---

[13] იქვე, თავი XXXIX.
[14] იქვე, თავი XL.
[15] იქვე, თავი XLII.

ოვრებელი ადგილის მიხედვით. შვილად აყვანის შესახებ განცხადებაში აუცილებლად უნდა აღინიშნოს ის გარემოებები, რომლებიც ადასტურებენ, რომ შვილება ხდება ბავშვის კეთილდღეობისა და ინტერესებისათვის. რაც შეეხება ცოცხალ დონორობაზე თანხმობის გაცემის შესახებ საქმისწარმოებას[16], განცხადებაში აღნიშნული უნდა იყოს დონორსა და რეციპიენტს შორის არსებული ახლო პირადი ურთიერთობის ხასიათი, დონორის პირადი და ოჯახური მდგომარეობა და დონორის ორგანოს აღების მიზანი, იგივე იურიდიული ინტერესი.

3. იურიდიული ინტერესი აღიარებით სარჩელში

სამოქალაქო სამართალწარმოებაში სარჩელი ძირითადად ორი სახისაა: მიკუთვნებითი, ანუ აღსრულებითი და აღიარებითი, ანუ დადგენითი, მათი ერთმანეთისგან განსხვავება კი სადავოდ გამხდარი სამართალურთიერთობისა და სარჩელში ჩამოყალიბებული მოთხოვნის შესაბამისად არის შესაძლებელი.[17]

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 180-ე მუხლის შესაბამისად, სარჩელი შეიძლება აღიძრას უფლებისა თუ სამართლებრივი ურთიერთობების არსებობა-არარსებობის დადგენის, დოკუმენტების ნამდვილობის აღიარების ან დოკუმენტების სიყალბის დადგენის შესახებ, თუ მოსარჩელეს აქვს იმის იურიდიული ინტერესი, რომ ასეთი აღიარება სასამართლოს გადაწყვეტილებით მოხდეს. ხსენებული მუხლის მიზნებიდან გამომდინარე, მოსარჩელე შეიძლება დაინტერესებული იყოს როგორც მასსა და მოპასუხეს შორის არსებული სამართალურთიერთობის არსებობის დადასტურებით, ასევე - მისი არარსებობის დადასტურებითაც. აღიარებითი სარჩელის დავის საგანი ასევე შეიძლება იყოს მატერიალურ-სამართლებრივი ურთიერთობის შეცვლა და შეწყვეტაც. როგორც წესი, აღიარებითი სარჩელის აღძვრის მიზანია სასამართლოს მიერ იმის დადგენა, არსებობს თუ არა სამართალურთიერთობა და სადავო უფლება, ანუ სასამართლომ უნდა აღიაროს რომელიმე მათგანის არსებობა ან არარსებობა, აღ-

---

[16] იქვე, თავი XXXVI[1].

[17] ლილუაშვილი თ., სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, თბილისი, 2005, 285.

ნიშნული კი უფლების უდავოობის უზრუნველყოფის საშუალებაა, რამდენადაც აღიარებითი სარჩელის დაკმაყოფილების შემთხვევაში ურთიერთობასა და უფლებას განსაზღვრული სამართლებრივად დადგენილი მნიშვნელობა, ერთგვარი სამართლებრივი სტატუსი ენიჭება და სადავოობისას პრეიუდუციულ მნიშვნელობას იძენს.[18] ეს უკანასკნელი თავის არსით სხვა არაფერია, თუ არა ასეთი ტიპის სარჩელების მიმართ მოსარჩელის იურიდიული ინტერესი, რაც აღიარებითი სარჩელის აღძვრისათვის აუცილებელ წინაპირობას წარმოადგენს.

აღიარებითი სარჩელის მიზნებისთვის იურიდიული ინტერესი თავის თავში სამ ძირითად ელემენტს შეიცავს: უნდა არსებობდეს დავა მხარეთა შორის სამართლებრივი ურთიერთობისა თუ უფლების შესახებ და მოპასუხე მოსარჩელეს უნდა ედავებოდეს უფლებაში, ასეთი დავა უნდა ქმნიდეს უფლების დარღვევის რეალურ საშიშროებას და აღიარებითი სარჩელი დავის გადაწყვეტის საუკეთესო გზა უნდა იყოს. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული ელემენტები ერთი შეხედვით თვალსაჩინო სურათს ქმნიან იმისათვის, თუ როგორ უნდა ამოვიცნოთ იურიდიული ინტერესის რაობა, სასარჩელო მოთხოვნაში იურიდიული ინტერესის დადგენა ყოველთვის იოლი არ არის, რამდენადაც მხოლოდ მოთხოვნის შინაარსიდან იურიდიული ინტერესის ,,ამოტანა" ფაქტობრივად შეუძლებელია. ასეთ დროს ყურადღების გამახვილება ხდება თავად დავის ფაქტობრივ გარემოებებზე და იურიდიული ინტერესის არსის გამორკვევისთვის ხორციელდება თავად იმ ფაქტების ბუნების გამოკვლევა, რომელთა საფუძველზეც იურიდიული ინტერესი წარმოიშვება. საბოლოო ჯამში კი, სასამართლოს მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილებით მხარეთა უფლებრივ მდგომარეობაში სიცხადის შეტანა წარმოადგენს მოსარჩელის იურიდიულ ინტერესს აღიარებითი სარჩელის მიმართ.

მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 181-ე მუხლი ფაქტობრივად აღიარებით სარჩელს ეხება, ამასთან ყურადსაღებია, რომ ამავე კოდექსის 178-ე მუხლის პირველი ნაწილის ,,ლ" ქვეპუნქტის თანახმად, თუ აღძრულია აღიარებითი სარჩელი, მასში უნდა მიეთითოს იურიდიული ინტერესი. თავის დროზე,

[18] მამაიაშვილი თ., აღიარებითი სარჩელის არსი სამოქალაქო პროცესში, ჟურნ. „მართლმსაჯულება", N2, 2009, 121.

ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში ამგვარი მოთხოვნის დაწესებამ გამოიწვია მოსაზრება, რომ მუხლი მოსარჩელეთა გაუმართლებლად ხელყოფდა საქმის აღძვრის სტადიაზე, რამდენადაც სასამართლო სარჩელის მიღებაზე უარის თქმის საფუძვლად ხშირად უთითებს, რომ წარმოდგენილია აღიარებითი სარჩელი და მოსარჩელის მიერ მითითებული არ არის იურიდიული ინტერესი. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ განზოგადებული სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით[19], იურიდიული ინტერესი არის არა მხოლოდ ადამიანის ცნობიერების შედეგი, არამედ საზოგადოებაში რეალურად არსებული მოვლენა, რომელიც აუცილებელია გათვალისწინებული იყოს. ამდენად, იურიდიული ინტერესი მხარეს უნდა გააჩნდეს არა მარტო აღიარებითი სარჩელის აღძვრისას, არამედ ნებისმიერი სარჩელის შეტანის შემთხვევაში, თუმცა, იმის გათვალისწინებით, რომ იურიდიული ინტერესი აღირებითი სარჩელის აღძვრის ერთგვარი წინაპირობაა, მას პრაქტიკაში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება. იურიდიული ინტერესის დასაბუთების გარეშე წარდგენილი სარჩელის სასამართლოს მიერ წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმის განჩინების გამოტანით ხდება უსაგნო სარჩელებით სასამართლო სისტემის გადატვირთვის თავიდან არიდება, იგი ერთგვარი პრევენციაა და პროცესის ეკონომიურობის პრინციპის გატარების ნათელ მაგალითს წარმოადგენს.

III. იურიდიული ინტერესის შესახებ ქართული სასამართლო პრაქტიკის მიმოხილვა

ქართული სასამართლო პრაქტიკა იურიდიული ინტერესის შესახებ მსჯელობის განზოგადების თვალსაზრისით საკმაოდ მწირია. სასამართლო გადაწყვეტილებებში ნაკლებად გვხვდება იმაზე მითითება, თუ რა წარმოადგენდა მოსარჩელის მიზანს ამა თუ იმ განცხადებით სასამართლოსადმი მომართვისას. იურიდიულ

[19] იხ., საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთგვაროვანი პრაქტიკა სამოქალაქო საქმეებთან დაკავშირებით, თბილისი, 2007.

ინტერესზე არსებული პრაქტიკის უმეტესი წილი აღიარებით სარჩელებთან დაკავშირებულ განმარტებებზე მოდის.[20]

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ განზოგადებული პრაქტიკის თანახმად, დიდი პალატის განმარტებით[21], „იურიდიული ინტერესი არის ის ფაქტობრივი და სამართლებრივი შედეგი, რომლის მიღწევასაც ცდილობს მხარე აღიარებითი სარჩელის დაკმაყოფილებით. აღიარებითი სარჩელის მიმართ ნამდვილი იურიდიული ინტერესის არარსებობა არათუ სარჩელის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის, არამედ სარჩელის წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმის საფუძველსაც კი წარმოადგენს. დავის მიმართ იურიდიული ინტერესის არსებობის შემოწმება განეკუთვნება სამართლის საკითხს, შესაბამისად, ვიდრე საქმის განმხილველი სასამართლო სარჩელის საფუძვლიანობას შეამოწმებს, მნიშვნელოვანია შეფასდეს, აქვს თუ არა მოსარჩელეს ნამდვილი იურიდიული ინტერესი დავის მიმართ და უზრუნველყოფს თუ არა მოსარჩელის მოთხოვნა ამ ინტერესის დაკმაყოფილებას.... აღიარებითი სარჩელის შემთხვევაში, იურიდიული ინტერესის არსებობა განპირობებულია არა ზოგადად მხარის ინტერესით, არამედ მატერიალურ-სამართლებრივი დანაწესით, რომლის შედეგის

---

[20] ქართული სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობისგან განსხვავებით, რუსულ სამართლებრივ დოქტრინაში „სამართალწარმოება“ ჩვეულებრივ ორი გზით არის გაგებული. ფართო გაგებით, აღნიშნული გულისხმობს ქვეყნის ადმინისტრაციული ორგანოების ჩართულობას, რათა დაცული იქნეს მოქალაქეთა უფლებები და კანონიერი ინტერესები და ვიწრო გაგებით – მოიცავს მხოლოდ სასამართლო გადაწყვეტილების მიღების პროცესს და რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი არ იცნობს აღიარებით სარჩელს. იხ., Uzelac A., Goals of Civil Justice and Civil Procedure in Contemporary Judicial Systems, Springer International Publishing, 2014, 183. საინტერესოა, ასევე, რომ საფრანგეთის სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა ითვალისწინებს საქმეში მესამე პირთა ჩართვას იურიდიული ინტერესის დასაბუთების გარეშე, თუმცა მკაცრად მოითხოვს იმას, რომ სასარჩელო განცხადებაში მხარის დავის მიმართ კანონიერი ინტერესი და დავის დასრულების შედეგად მისაღები მიზანი გამოკვეთილი იყოს. იხ., Herzos P., Weser M., Civil Procedure in Franca, Springer, 1967, 24.

[21] იხ., საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 17 მარტის განჩინება №ას-121-117-2016.

რეალიზაცია შესაძლებელია აღიარებითი სარჩელის აღძვრით. აღიარებითი სარჩელი უნდა ემსახურებოდეს მატერიალურ-სამართლებრივი ნორმით განსაზღვრული უფლების დაცვას".[22] ამასთან, ამავე გადაწყვეტილებაში დიდი პალატა აღნიშნავს, რომ აღიარებითი სარჩელის დაკმაყოფილებით, მოსარჩელემ უნდა განახორციელოს კონკრეტული უფლება და ამ უფლების განხორციელება დაკავშირებული უნდა იყოს უშუალოდ აღიარებითი სარჩელით მოთხოვნილი უფლების აღიარებასთან. იურიდიული ინტერესის არსებობის დადგენისათვის უპირატესად უნდა გაირკვეს, გაუმჯობესდება თუ არა მოსარჩელის სამართლებრივი მდგომარეობა მისი აღიარებითი მოთხოვნის დაკმაყოფილების შემთხვევაში.

აღიარებითი სარჩელის მიმართ იურიდიულ ინტერესთან დაკავშირებით საინტერესოა თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განმარტებაც[23]: ,,აღიარებითი სარჩელის დასაბუთებულობა სამართლებრივად დამოკიდებულია მოსარჩელის იურიდიული ინტერესის მართებულობაზე. იურიდიული ინტერესი მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება ჩაითვალოს გამართლებულად, თუ საქმის გარემოებებიდან გამომდინარე, იკვეთება აღიარებითი მოთხოვნის დაკმაყოფილებით მისი მიღწევის შესაძლებლობა. ასეთი ტიპის სარჩელის დაკმაყოფილებას რეალური იურიდიული შედეგი, სამართლებრივი სარგებელი უნდა მოჰქონდეს მხარისათვის. ამდენად, აღიარებითი მოთხოვნის დაკმაყოფილება-არდაკმაყოფილებაზე მსჯელობისას შეფასებულ უნდა იქნეს მის მიმართ არსებული იურიდიული ინტერესის მართებულობა". აღიარებითი სარჩელის მიმართ იურიდიულ ინტერესზე განმარტებას შეიცავს

[22] შეად., საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 10 ნოემბრის განჩინება Nას-937-887-2015; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 1 ივლისის განჩინება Nას-17-14-2015, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 16 დეკემბრის განჩინება Nას-1069-1008-2015, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 11 დეკემბრის განჩინება Nას-869-819-2015, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 8 სექტემბრის განჩინება Nას-773-730-2015.

[23] თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2011 წლის 22 თებერვლის გადაწყვეტილება N2ბ/4404-10.

ასევე საკასაციო სასამართლოს კიდევ ერთი განჩინება[24], სადაც მითითებულია, რომ „აღიარებითი სარჩელის შემთხვევაში, იურიდიული ინტერესის არსებობა განპირობებულია არა ზოგადად მხარის ინტერესით, არამედ მატერიალურ-სამართლებრივი დანაწესით, რომლის შედეგის რეალიზაცია შესაძლებელია აღიარებითი სარჩელის აღძვრით. მატერიალურ-სამართლებრივი ნორმით განსაზღვრული უფლების დაცვას უნდა ემსახურებოდეს აღიარებითი სარჩელი.[25]

რაც შეეხება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის ცალკეულ მუხლებში გაბნეული იურიდიული ინტერესის თაობაზე სასამართლო პრაქტიკას, იგი, როგორც უკვე აღინიშნა, საკმაოდ მწირია, თუმცა რამოდენიმე მათგანზე მაინც შევჩერდებით:

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის ას-464-464-2018 გადაწყვეტილებაში განმარტების საგანი იყო სასამართლოსთვის მიმართვის უფლების შეზღუდვა, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-2 მუხლი, რაც მხარის კანონიერი ინტერესების დაცვის ამომავალ პრინციპს წარმოადგენს. საკასაციო პალატის განმარტებით, ,,სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-2 მუხლის პირველი ნაწილით უზრუნველყოფილი სასამართლოსადმი ხელმისაწვდომობის უფლება არ არის აბსოლუტური და იგი შეიძლება გარკვეულ ლეგიტიმურ შეზღუდვებს ექვემდებარებოდეს. ამავე ნორმის მე-2 ნაწილის თანახმად, განცხადების მიღებასა და საქმის განხილვაზე უარის თქმა სასამართლოს შეუძლია მხოლოდ ამ კოდექსით დადგენილი საფუძვლებითა და წესით. მითითებული ნორმა თანაბრად ვრცელდება როგორც პირველი ინსტანციის, ისე ამ ინსტანციის გადაწყვეტილების ზემდგომი წესით გასაჩივრების უფლებაზე“. გადაწყვეტილებაში საკასაციო სასამართლომ მიუთითა, რომ მხარის საპროცესო უფლებების დარღვევას წინამდებარე შემთხვევაში ადგილი არ ჰქონია და მას გააჩნდა შესაძლებლობა დაეცვა თავისი კანონიერი ინტერესები, (კერძოდ, სასამართლოსადმი კანონით

[24] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2017 წლის 3 თებერვლის განჩინება №ას-13-13-2016.

[25] შეად., საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 7 დეკემბრის განჩინება Nას-899-849-2015 და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 13 აპრილის განჩინება Nას-125-121-2016

დადგენილი ვადის გასვლის შემდგომ განცხადებით მიმართვის გამო საჩივრის განუხილველად დატოვება არ ქმნიდა მხარის კანონიერი ინტერესების შელახვის საფუძველს).

უდავო წარმოების წესით საქმის განხილვას (სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 311-ე მუხლი) ეხება საქართველოს უზენაესი სასამართლო[26] და განმარტავს, რომ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 311-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, თუ უდავო წარმოების წესით საქმის განხილვისას აღიძვრის დავა ისეთი უფლებების შესახებ, რომლებიც სასამართლოს უწყებრივად ექვემდებარება, სასამართლო განცხადებას განუხილველად დატოვებს და დაინტერესებულ პირებს განუმარტავს, რომ მათ უფლება აქვთ წარმოადგინონ სარჩელი საერთო საფუძველზე. საქმეში საკასაციო სასამართლომ სრულად გაიზიარა პირველი ინსტანციის და სააპელაციო სასამართლოს განმარტება ზემოაღნიშნულ ნორმასთან მიმართებაში და მიუთითა, რომ „უდავო წარმოებით განსახილველი საქმე სასარჩელო წარმოებით განსახილველი შეიძლება გახდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც უდავო წარმოების წესით განსახილველ საქმეზე აღიძვრის დავა უფლების შესახებ. სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 311-ე მუხლზე დაყრდნობით, დავას უფლების შესახებ მაშინ აქვს ადგილი, როდესაც კონკრეტული განმცხადებლისათვის დადგენილი იურიდიული მნიშვნელობის ფაქტი იჭრება დაინტერესებული პირის უფლებაში და ართმევს მას შესაძლებლობას, სრულად და თავისუფლად გამოიყენოს ეს უფლება. კონკრეტულ შემთხვევაში, კასატორს არც პირველი ინსტანციის სასამართლოში და არც სააპელაციო საჩივარში არ მიუთითებია განსახილველი იურიდიული ფაქტის დადგენით თავისი მატერიალური უფლების დარღვევაზე, რაც სასარჩელო წარმოებაში მოდავე მხარის სტატუსისათვის აუცილებელ წინაპირობას წარმოადგენს“. დაკარგული საქმის წარმოების აღდგენას (საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 3511-ე მუხლი) შეეხება საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2010 წლის 29 ნოემბრის ას-1015-952-2010 მიღებული განჩინება, რომელში მოყვანილი მსჯელობის თანახმადაც, ,,დაკარგული საქმის წარმოების აღდგენის მიზანი შეიძლება იყოს

[26] იხ., საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2014 წლის 11 მარტის განჩინება Nას-1085-1035-2013.

დაუმთავრებელი საქმის წარმოების გაგრძელების ინტერესი, მაგრამ ამასთან გათვალისწინებულ უნდა იქნეს, რომ დაინტერესებულმა პირმა არ უნდა დაკარგოს საქმის წარმოების გაგრძელების პროცესუალური შესაძლებლობა".

ერთგვაროვანი სასამართლო პრაქტიკის თანახმად, არასათანადო მოსარჩელის სათანადო მოსარჩელით შეცვლასთან დაკავშირებით (საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 84-ე მუხლი) არსებულ იურიდიულ ინტერესზე განმარტებას შეიცავს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 3 მაისის გადაწყვეტილება, საქმეზე ას1132-1065-2015, სადაც მითითებულია, რომ ,,...არცერთმა სასამართლომ არ იმსჯელა, ჰქონდა თუ არა მოსარჩელეს სარჩელის აღძვრის უფლება, ანუ სასამართლომ არ გაარკვია დავის ინიციატორი სათანადო მოსარჩელე იყო თუ არა. დავის არსიდან გამომდინარე, აღნიშნული საკითხის გამოკვლევა სასამართლოს პრეროგატივა იყო, რომელსაც სსკ-ის 84-ე მუხლის საფუძველზე უნდა ემსჯელა, იყო თუ არა აღძრული სარჩელი იმ პირის მიერ, რომელსაც მოთხოვნის უფლება ჰქონდა; მოსარჩელის თანხმობის შემთხვევაში, სასამართლოს შეეძლო არასათანადო მოსარჩელის თანხმობით, ამ უკანასკნელის სათანადო მოსარჩელით შეცვლა. დასახელებული ნორმა აწესრიგებს იმ საკითხსაც, როდესაც არასათანადო მოსარჩელის შესაცვლელად სათანადო მოსარჩელე უარს აცხადებს, რა დროსაც სასამართლო შეწყვეტს საქმისწარმოებას, ხოლო თუკი არასათანადო მოსარჩელე არ არის თანახმა შეიცვალოს სათანადო მოსარჩელით, მაშინ ეს უკანასკნელი შესაძლებელია მესამე პირად ჩაებას საქმეში, რომელიც დამოუკიდებელ მოთხოვნას განაცხადებს დავის საგანზე"[27].

იურიდიული ინტერესის თვალსაზრისით სავალდებულო საპროცესო თანამონაწილეობასა და არასათანადო მოპასუხის შეცვლაზე (საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 85-86-ე მუხლები) მსჯელობისას საკასაციო პალატამ მიუთითა[28], რომ განსახილველ შემთხვევაში, სარჩელის მიზანი იყო სუბიექტური უფლების

[27] იხ., საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთგვაროვანი პრაქტიკა სამოქალაქო საქმეებზე (2016 წელი), თბილისი, 2018, 126-127.

[28] საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 11 თებერვლის განჩინება, საქმეზე Nას-673-640-2014.

მიკუთვნება – სამეწარმეო რეესტრში საწარმოს გამგეობის თავმჯდომარედ მოსარჩელის რეგისტრაცია. საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ მითითებული „ნორმის მიხედვით, თუკი უფლება შეიძლება ეკუთვნოდეს მესამე პირებს, ისინი აუცილებლად უნდა იქნენ საქმეში ჩართული მოპასუხეებად, რათა სასამართლოს გადაწყვეტილებით არ შეილახოს მათი ინტერესები. ამასთან, როდესაც სარჩელის საგანს წარმოადგენს საერთო უფლება, ასეთ შემთხვევაში, ვლინდება სავალდებულო თანამონაწილეობა“.[29]

IV. დასკვნა

წინამდებარე კვლევამ ცხადჰყო, რომ იურიდიული ინტერესის ბუნება მეტად ღრმაა, ვიდრე იგი ასე ზედაპირული დახასიათებით შეიძლება ჩანდეს. იურიდიული ინტერესი, როგორც საპროცესოსამართლებრივი ცნება, მჭიდროდ არის დაკავშირებული მხარეებთან, პროცესის მონაწილეებთან და მისი არსებობა წარმოადგენს სამართალწარმოების დაწყების თავდაპირველ საფუძველს, თავად იურიდიული ინტერესი კი შესაძლოა მრავალი შინაარსის იყოს, ეკონომიკური, პოლიტიკური, სოციალური და ა.შ.,[30] დავისადმი იურიდიული ინტერესის არსებობა უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების გადასინჯვის თვალსაზრისითაც, კერძოდ, თუკი ზემდგომი ინსტანცია აღმოაჩენს, რომ სასამართლომ არ გამოიკვლია და არ იმსჯელა იურიდიულ ინტერესზე და ეს უკანასკნელი სახეზე არ არის, აღნიშნული - გადაწყვეტილების გაუქმების საფუძვლადაც შეიძლება მოგვევლინოს. ამდენად, კონკრეტულ სამართალურთიერთობაში მხარის იურიდიული ინტერესის რაობასა და მის გამორკვევას სამოქალაქოსამართლებრივი დავის დაწყებისთანავე დიდი მნიშვნელობა ენიჭება.

იურიდიული ინტერესის თაობაზე სამართლებრივი შინაარსის სახელმძღვანელოებისა და სტატიების მიმოხილვით დგინდება,

---

[29] იხ., საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთგვაროვანი პრაქტიკა სამოქალაქო საქმეებზე (2016 წელი), თბილისი, 2018, 127-128.

[30] შეად., თუმანიშვილი გ., შესავალი საქართველოს კერძო სამართალში, თბილისი, 2012, 33; კობახიძე ა., სამოქალაქო სამართალი, პირველი ნაწილი, თბილისი, 2001.

რომ იურიდიული ინტერესის ცნების მიზნებისათვის მნიშვნელოვანია, მოდავე მხარის მიზანს წარმოადგენდეს რაიმე სახის მატერიალური თუ არამატერიალური სიკეთის მიღება, უფლების მოპოვება, კონკრეტული საგნის მიკუთვნება და ა.შ. იურიდიული ინტერესი მთელს სამოქალაქო საპროცესო პროცედურებს ძირითად ფონად გასდევს და მისი არსის კონკრეტული ნორმებიდან ამოკრეფვით გვექმნება მასზე წარმოდგენა. კანონით დაცული ინტერესი ხშირად სამოქალაქო სამართალში დაცვის დამოუკიდებელ საგნად გვევლინება.[31]

ქართული სამოქალაქო საპროცესო სამართლიდან გამომდინარე, პრაქტიკის კვლევამ ცხადჰყო, რომ დავის მიმართ მხარის ინტერესის არსებობა-არარსებობის გამოვლენა და დადგენა სასამართლოს პრეროგატივაა, რაც ხორციელდება როგორც სასამართლო სხდომებზე, ისე სარჩელის დასაშვებობის ეტაპზე, ხშირად აღნიშნულზე მსჯელობენ ზედა ინსტანციის სასამართლოებიც. დასანანია, რომ სასამართლო პრაქტიკა, თავისი სიმწირიდან გამომდინარე, არ გვაძლევს საშუალებას სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის ყველა იმ მუხლზე გავაკეთოთ აქცენტი, რომელსაც პირდაპირ თუ ირიბად აქვს შემხებლობა იურიდული ინტერესთან, თუმცა უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ სასამართლო ასრულებს უდიდეს როლს პრაქტიკული თუ დოქტრინული კუთხით იურიდიული ინტერესის რაობის განსაზღვრის თვალსაზრისით, რამდენადაც მხოლოდ საქმის დეტალურად შესწავლისა და განხილვის შედეგად შეიძლება თვალნათლივ გამოვლინდეს ცალკეულ დავაში მხარის კანონიერი ინტერესი, აღნიშნული კი უმნიშვნელოვანესია პირის უფლების სრულყოფილად დაცვის უზრუნველყოფის თვალსაზრისით.

[31] შეად., გალდავა გ., სამოქალაქო უფლებათა დაცვის ფორმები და საშუალებები საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, „სამართლის ჟურნალი“, N1, 2009, 120.